

Perspektywa zastępowania pieczy instytucjonalnej nad dzieckiem przez usługi wspierające rodzinę na poziomie społeczności lokalnej

Member of
Eurochild

Tomasz Polkowski

Eurochild i Fundacja Dziecko i Rodzina

Eurochild

OTWARTE DRZWI DLA DZIECI EUROPY

OPENING DOORS
FOR EUROPE'S CHILDREN

WWW.OPENDINGDOORS.EU

Strengthening families. Ending institutional care.

@openingdoors_eu

Pieczna instytucjonalna dla dzieci i młodzieży

Zgodnie z Raportem Europejskiej Grupy Ekspertkiej „Przejsie od opieki instytucjonalnej do uslug opartych na spolecznościach lokalnych” (2009), instytucja opiekuńcza to miejsce, w którym występują jednocześnie:

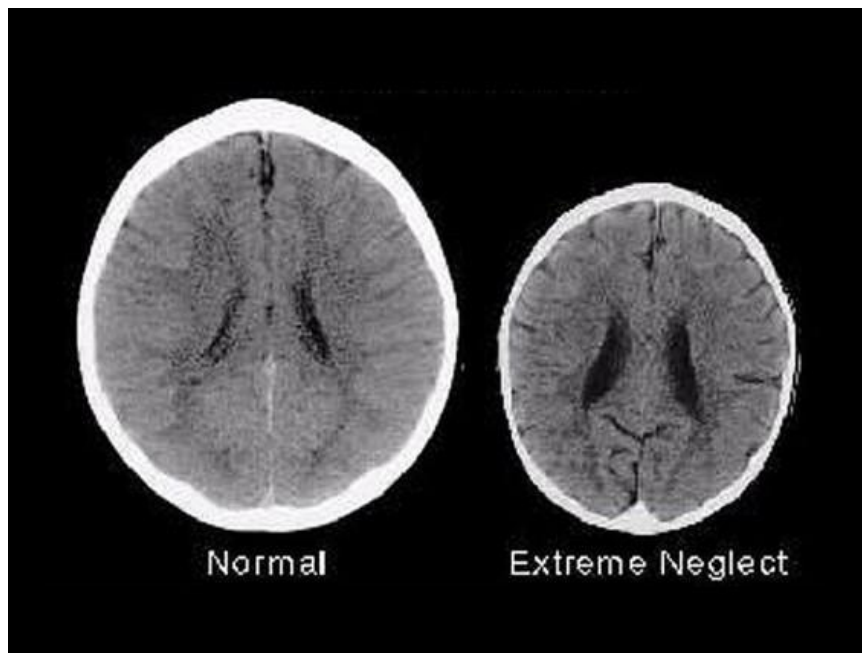
- Depersonalizacja
- Rutynowy plan dnia
- Grupowe metody wychowawcze
- „Dystans” spoleczny (oddzielenie dziecka od naturalnego srodowiska rodzinnego)

Dodatkowe kryterium: Brak indywidualnych relacji emocjonalnych i więzi

Nauka o więzi i badania neurologiczne:

**Dzieci bez trwałych, pozytywnych, indywidualnych więzi z dorosłą osobą doświadczają poważnych zaburzeń emocjonalnych i neurologicznych, które mają bezpośredni wpływ na rozwój w każdej dziedzinie, w tym rozwój mózgu.
(patrz Kevin Browne, Alan Schore, Daniel Siegel i inni)**

Jakie formy opieki nad dzieckiem powinny podlegać deinstytucjonalizacji?

Deintytucjonalizacji podlegać powinny placówki opiekuńczo-wychowawcze – bez względu na wielkość, jak również rodziny zastępcze i placówki rodzinne, w których nie zapewnia się dzieciom odbudowy więzi z rodziną dziecka lub (gdy to pierwsze jest absolutnie niemożliwe) budowy trwałych relacji emocjonalnych w nowej rodzinie.

Problemy ze statystykami

Zgodnie ze statystykami tworzonymi przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej istnieją 1054 instytucje opiekuńcze. Przebywa w nich 19,517 dzieci.

W 2008 placówek było około 460. **Skąd ponad dwukrotny wzrost instytucji?**

Powodem jest „dzielenie” dużych instytucji na mniejsze oraz tworzenie nowych, 45-osobowych placówek regionalnych.

Przykład: Kazimierza Wielka

Zmniejszenie placówek zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (2012)

- Ustawa wprowadziła ograniczenie liczby dzieci w jednej placówce do 14 dzieci, z jednoczesnym okresem przejściowym potrzebnym na przekształcenia placówek do 2020 roku.
- Spowodowało to gwałtowny wzrost liczby placówek, przy czym wiele z nich nadal zorganizowanych jest pod „jednym dachem”
- Tworzenie małych placówek może mieć charakter pozorny.

„Dzielenie” placówek

- Ponad sto byłych domów dziecka zostało podzielonych na mniejsze 14-osobowe struktury w jednym budynku. Czy to jest deinstytucjonalizacja?

Dom Dziecka w Skopaniu – podzielony na placówkę 30 i 14 osobową

Placówki podległe systemowi edukacji

- 69 Młodzieżowych Ośr. Socjoterapii – 3585 miejsc
 - 93 Młodzieżowe Ośr. Wychowawcze – 5621 miejsc
- Razem 9206 miejsc.

Ponadto dzieci przebywają również w internatach specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych oraz domach pomocy społecznej. Brakuje tu dokładnej statystyki.

Pełna statystyka?

- Do statystyk dzieci żyjących większość czasu lub stale w instytucjach należałoby dodać dzieci mieszkające w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, zakładach leczniczych, domach pomocy społecznej dla dzieci, domy dla samotnych matek itd.

Czy rodzinne domy dziecka i placówki typu rodzinnego są instytucjami?

- W placówkach tych przebywa od 6 nawet do 12 dzieci
- Prowadzący często posługują się urzędniczą nomenklaturą
- Placówki te zatrudniają „wychowawców” i „pomocę wychowawczą”
- Są instytucjami, jeśli nie odbudowują więzi z rodziną i nie budują pozytywnych trwałych relacji z dziećmi

Deinstytucjonalizacja to zmiana sposobu myślenia, nie mechaniczne zamykanie placówek

- Szkolenia i spotkania z pracownikami domów dziecka ujawniają wiele uprzedzeń, uogólnień, etykietowania, ironizowania, dyskredytowania rodzin biologicznych.
- Wychowawcom brakuje kompetencji związanych z pracą z rodziną, w tym technik komunikacyjnych, motywacyjnych, systemowego i wzmacniającego podejścia do rodziny, technik podejścia skupionego na rozwiązaniach, oraz kompetencji osobistych, związanych z przełamywaniem uprzedzeń i własnego oporu.

Rodziny zastępcze mają podobne uprzedzenia i braki kompetencji

Jeśli rodziny zastępcze miałyby nie „odcinać” dzieci od korzeni, współpracować z rodzinami biologicznymi i współdziałać na rzecz reintegracji rodzin – potrzebne byłoby:

- Szkolenia i działania paraterapeutyczne dla rodzin zastępczych dotyczące motywacji, celu, środków, obrazu rodziny, potrzeb dziecka, współpracy z rodziną
- Budowa lokalnych systemów wsparcia dla rodzin zastępczych
- Zdefiniowanie celu rodzinnej pieczy zastępczej – rodziny służące reintegracji czy długoterminowe?

Zdefiniowanie na nowo rodzin zastępczych

- Rodziny spokrewnione – 31951 dzieci (tend. malejąca)
 - Rodziny zastępcze niezawodowe – 15486 (tend. malejąca)
 - Rodziny zastępcze zawodowe – 4064
 - Rodzinne domy dziecka – 3178 (wzrost)
- Razem: **56986** (ok. 700 dzieci mniej niż w roku 2014)

Jakie działania wobec placówek sprzyjają deinstytucjonalizacji?

- Dzielenie placówek na funkcjonalne programy współpracy z rodzinami oraz służbami wspierania rodziny
- Tworzenie procedur i technik współpracy z rodziną
- Treningi redefiniujące obraz rodziny i potrzeby dzieci
- Szkolenia motywujące do bycia „sojusznikami” rodzin
- Techniki podejścia systemowego, opartego na zasobach i mocnych stronach rodzin
- Zamiast podejścia skupionego na „deficytach”, podejście skupione na rozwiązaniach

Przykład przekształcenia domu dziecka – Dębinki (placówka opiekuńczo-wychowawcza)

Łbiska pod Warszawą

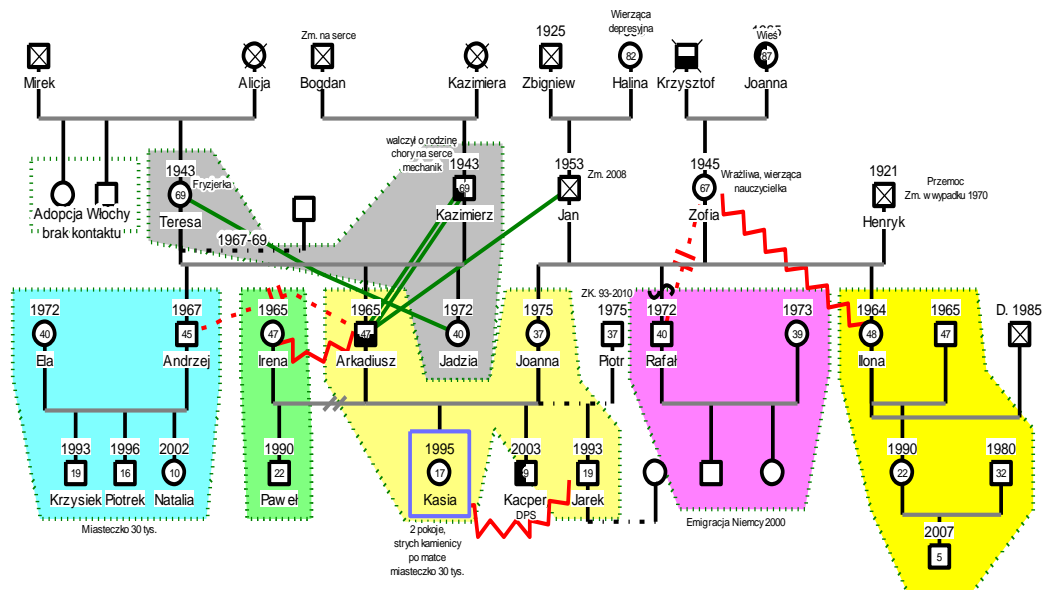
Wnioski – co dalej z placówkami?

Szkolenia dla kadr z zakresu

- Indywidualnego podejścia do dziecka i nauki o więzi**
- Zasad pracy zespołowej w warunkach małej placówki ze służbami wspierającymi rodzinę**
- Tworzenia i realizacji procedur pracy z rodziną, w tym metod innowacyjnych, takich jak np. konferencje grup rodzinnych**
- Treningi o charakterze formującym, motywacyjnym, budujące obraz rodziny oparty na podejściu wzmacniającym, na mocnych stronach a nie deficytach**
- Treningi pracy z własnymi ograniczeniami, obawami i oporem**
- Treningi dotyczące zaspokajania indywidualnych, rozwojowych potrzeb dzieci**
- Superwizje związane z pracą na relacjach emocjonalnych**

Wnioski – co dalej z placówkami?

Potrzebne jest przeprowadzenie wnikliwej analizy każdego przypadku dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej, łącznie z badaniem potencjalnych zasobów rodzinnych i środowiskowych, wzorem „audytów” przypadków przeprowadzonych np. w Gruzji przez amerykańskich i polskich specjalistów. Po takim badaniu w roku 2008 w Gruzji do domów powróciło 65% dzieci umieszczonych w instytucjach, 27 % umieszczono w rodzinach zastępczych a 8% pozostało w małych domach dla dzieci (10 osobowych)

Mitami i uogólnieniami są stwierdzenia, że:

- Nie da się pracować z rodzinami**
- Rodziny dzieci to patologia**
- Większość dzieci z domów dziecka nie nadaje się do życia w rodzinie własnej lub zastępczej**

Prawdą jest to, że przy obecnym stanie usług wspierających będą przypadki dzieci, których nie zdołamy umieścić w rodzinie naturalnej lub zastępczej

Tworzenie usług opartych na zasobach rodzinnych i społeczności lokalnych

- Poszukiwanie zasobów w rozbudowanym genogramie dziecka oraz jego ekosystemie
- Rozbudowa działań środowiskowych (rodzin wspierających, nieformalnej pomocy sąsiedzkiej, działań społeczności lokalnych)
- Rozbudowa ośrodków (formalnych i nieformalnych) wspierających rodzinę, w tym ośrodków wsparcia dziennego **DLA DZIECKA I RODZINY**

Wzmocnienie systemu asystentów rodziny

- Asystent rodziny: wykształcony, wspierany, superwizowany – kluczowym specjalistą systemu wspierania rodziny
- Asystent rodziny nie zostawia rodzin, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej!!!
- Asystent rodziny potrafiący stosować techniki skupione na rozwiązaniach, nie etykietujący rodziny, opierający się na wewnętrznych i zewnętrznych zasobach rodziny
- Asystent rodziny współtworzący jeden plan pomocy dziecku i rodzinie
- Asystent rodziny – przyjaciel i towarzysz rodziny w trudnych chwilach, jednak czujny na przejawy przemocy.

Zmiana sposobu myślenia z „pajdocentrycznego” na „famiocentryczny (Dr Jarosław Przeperski UMK Toruń)

PAJDOCENTRYZM	FAMILIOCENTRYZM
Atomizacja członków rodziny	Całościowa wizja rodziny
Place zabaw dla dzieci	Place zabaw dla rodzin
Świetlica środowiskowa	Świetlica rodzinna
Wyjazd wakacyjny dla dzieci	Wyjazdy dla rodzin
Ocena sytuacji dziecka, diagnoza dziecka	Analiza mocnych stron i potrzeb rodziny
Plan pomocy dziecku	Plan wsparcia dziecka i rodziny
Pomoc w szkole dziecku	Plan wzmocnienia potencjału rodziny

Rozwój metod systemowego wspierania rodziny

- Konferencje Grup Rodzinnych

Środki europejskie: Wykorzystajmy szansę!

Europejski Fundusz Społeczny

Dziękuję!